

บทที่ 2

ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทางทฤษฎี

พฤติกรรมในการผลิตของผู้ผลิตนั้น ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ถือว่าผู้ผลิตส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อมีการผลิตในสินค้าและบริการ ก็จะต้องเป็นไปเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์หรือได้กำไรมากที่สุด (Maximize Profit) หรือพยายามให้เสียต้นทุนการผลิต (Cost of Production) ต่ำที่สุด ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เชื่อว่าผู้ผลิตมีความต้องการในการผลิตสินค้าและบริการอย่างหลากหลาย แต่เนื่องจากผู้ผลิตแต่ละรายมีข้อจำกัดในเรื่องปัจจัยการผลิต คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ทำให้ผู้ผลิตต้องทำการตัดสินใจ ไม่เพียงแต่ว่าจะทำการผลิตสินค้าและบริการประเภทใด เป็นจำนวนเท่าไรเท่านั้น ผู้ผลิตจะต้องตัดสินใจด้วยว่าจะใช้วิธีการผลิตอย่างไร ในการผลิตสินค้าและบริการนั้น โดยทั่วไปนั้นในการผลิตสินค้าและบริการชนิดหนึ่งมักจะมีวิธีการผลิตหลายวิธีด้วยกัน ไม่เช่นนั้นแล้วผู้ผลิตก็คงจะไม่มี ความจำเป็นต้องทำการตัดสินใจในการเลือกวิธีการผลิต วิธีการผลิตที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคมากที่สุด หมายถึงวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตน้อยที่สุด โดยสามารถได้ผลผลิตเท่ากับวิธีการอื่น ๆ ประสิทธิภาพในทางเทคนิคที่ใช้ในวิชาเศรษฐศาสตร์นี้อ้างถึงจำนวนปัจจัยการผลิตที่เข้าไปในกระบวนการผลิตไม่ได้อ้างถึงมูลค่าหรือไม่ได้อ้างถึงจำนวนเงิน ประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจนั้นใช้วัดเป็นมูลค่า ซึ่งในการผลิต ก็คือ ต้นทุนการผลิตนั่นเอง ฉะนั้นประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจที่สูงสุดหมายถึง วิธีการผลิตซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดได้ ฉะนั้นประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคจะเป็นการวัดปัจจัยในรูปกายภาพ ส่วนประสิทธิภาพในเชิงเศรษฐกิจจะเป็น การวัดในรูปของต้นทุนหรือสรุปได้ว่า ความแตกต่างระหว่างรายรับรวมทั้งหมดจากการขายผลผลิต และต้นทุนรวมทั้งหมด ในการใช้ปัจจัยการผลิต ก็คือ กำไร หรือ ขาดทุน เขียนเป็นรูปสมการได้ดังนี้

$$\pi = TR - TC \quad \dots\dots\dots (1)$$

- π แทนกำไรหรือขาดทุน
 TR แทนรายรับรวม (Total Revenue) ซึ่งเท่ากับราคาขาย (P) คูณด้วยปริมาณขาย (Q) หรือเท่ากับ $P \times Q$ บาท
 TC แทนต้นทุนรวม (Total Cost)

จากสมการ (1) ถ้าจะทำให้กำไรสูงสุด ก็คือ พยายามทำให้รายรับรวมสูงที่สุดและทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด หมายถึงวิธีการที่ใช้ ต้นทุนน้อยที่สุด นั่นก็คือวิธีการที่มีประสิทธิภาพในเชิงเศรษฐกิจมากที่สุด ผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าทางการเกษตรนั้นไม่สามารถที่จะควบคุมระดับราคาสินค้าได้ แต่สามารถที่จะพยายามลดต้นทุนการผลิตให้น้อยที่สุด ดังนั้นประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับราคาปัจจัย และขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพทางด้านเทคนิค นอกจากนี้การที่จะทำให้เกิดกำไรสูงสุด โดยการลดต้นทุนให้ต่ำที่สุด นั้นอาจกระทำได้โดยการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ การผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งก็ตาม ไม่จำเป็นจะต้องใช้ปัจจัยการผลิตทั้ง 4 อย่างในอัตราส่วนเดียวกัน โดยอาจจะมีสูตรส่วนผสมหรือส่วนร่วมของปัจจัยการผลิตได้หลายสูตรหรือหลายอัตรา เช่น การปลูกข้าว อาจปลูกข้าวโดยไม่ใช้เครื่องจักรเลยก็ได้ หรืออาจใช้เครื่องจักรเป็นจำนวนมาก และใช้แรงงานน้อยก็ได้ ซึ่งแต่ละคนอาจมีปัจจัยการผลิตแตกต่างกัน แต่หลักใหญ่ของการผสมปัจจัยการผลิตเข้าด้วยกัน ก็เพื่อมุ่งหวังให้ตนได้ประโยชน์หรือได้กำไรมากที่สุด (Maximize Profit) โดยพยายามให้เสียต้นทุนการผลิต (Cost of Production) ต่ำที่สุด จากการรวมปัจจัยการผลิตเข้าด้วยกันนั้น จะเห็นได้ว่า ราคาของปัจจัยการผลิต เช่น ค่าแรง ค่าเช่า ดอกเบี้ย เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดความสูงต่ำของต้นทุนการผลิต นอกจากนั้น ราคาข้างต้นนั้นยังคงสะท้อนให้เห็นผลสะท้อนของความหายากในปัจจัยการผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับอุปสงค์ ปัจจัยการผลิต เช่น ในประเทศญี่ปุ่น แรงงานมากกว่าที่ดิน อุปทานของแรงงานย่อมหาได้ง่าย และถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอุปทานที่ดิน ดังนั้นค่าเช่าจึงสูงกว่าเมื่อเทียบกับค่าแรงและการใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ในการผลิต และใช้ที่ดินแต่น้อย จึงไม่น่าจะมีปัญหาขัดกับเหตุผลแต่อย่างใด ราคาปัจจัยการผลิตจึงมักจะแสดงให้เห็นได้ถึงถึงความสำคัญและการหายากเมื่อเปรียบเทียบกับอุปสงค์ ราคาปัจจัยการผลิตที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมักจะถูกกว่าราคาปัจจัยการผลิตที่หาได้ยาก สรุปได้ว่า วิธี

การที่จะให้ได้ว่าใครสูงสุดโดยที่ใช้ต้นทุนน้อยที่สุด จะขึ้นอยู่กับราคาปัจจัยการผลิตและการเลือกปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม ประกอบกับการใช้เทคนิคการผลิตที่มีประสิทธิภาพควบคู่กัน

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของครัวเรือนยากจนที่ผ่านมา งานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร การศึกษาถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรและการศึกษาถึงผลตอบแทนกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละอาชีพ สำหรับการตรวจสอบผลงานการศึกษาและวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเท่านั้น โดยแยกประเด็นเพื่อทบทวนดังนี้

2.2.1 สังคมไทยกับการกระจายโอกาสและรายได้

การศึกษาถึงสังคมไทยกับการกระจายโอกาสและรายได้ของ เมธี ครอบแก้ว (2538) แสดงให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเจริญของประเทศไทย ในระยะ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้รับคุณูปการจากภาคเกษตรในการผลิตอาหารมีเพียงพอสำหรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น ในการเป็นแหล่งแรงงานป้อนโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นตลาดให้สินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตขึ้นได้ การเป็นแหล่งเงินออมของประเทศ และการเป็นแหล่งหาเงินตราระหว่างประเทศ จากการส่งออกสินค้าการเกษตร แต่ผลตอบแทนที่ภาคเกษตรได้รับจากระบบเศรษฐกิจนั้นมีน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่ภาคอื่น ๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการได้รับจากความเจริญหรือการพัฒนาที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตร ในขณะที่บทบาทความสำคัญของภาคเกษตรได้ลดน้อยลงเรื่อย ๆ จึงไม่แปลกที่การกระจายรายได้ของไทยมีความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น เพราะผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยเปรียบเทียบนี้เอง

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทำให้ฐานรายได้ของคนในภาคต่าง ๆ สูงขึ้นโดยทั่วถึง และการเพิ่มขึ้นของรายได้ โดยเฉพาะนี้เองเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ระดับความยากจนของประเทศลดลงโดยต่อเนื่องตลอดเวลา 20 ปี ที่ผ่านมามาแต่ภายใต้ความยากจนที่ยังเหลืออยู่นั้น ก็ปรากฏว่าผู้ที่ยากจน ประสบความลำบากในการที่จะทำให้ตนเองหลุดพ้นจาก

ความจนมากขึ้น การช่วยตนเองทำได้ยากขึ้น และนอกจากนี้แล้ว หากเราจะพิจารณาโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป คนมีอายุยืนยาวขึ้น รูปร่างสูงใหญ่ขึ้น ความต้องการสารอาหารมากขึ้น และบริโภคนิสัยที่เปลี่ยนไป เส้นความยากจนที่เราคำนวณขึ้นมาใหม่ แสดงให้เห็นว่า ความยากจนในประเทศไทยยังเป็นปัญหาที่สำคัญอยู่ไม่น้อย

การช่วยให้คนในชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการจ้างงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นในชนบท เป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยคนในชนบทได้ แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบทยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะความขัดสนในโครงสร้างพื้นฐาน ตลาด แหล่งเงินทุนและอื่น ๆ ในอนาคต ช่องทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบทอาจจะดีขึ้น เพราะต้นทุนที่ยังต่ำอยู่ในชนบท และความสำเร็จในการสนับสนุนการลงทุน นอกเขตกรุงเทพมหานคร จะเป็นแรงจูงใจให้มีการลงทุนในต่างจังหวัดหรือชนบทมากขึ้น

ดังนั้นโอกาสของชาวชนบทในปัจจุบันและอนาคต คือการจะได้มีการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมชนบทมากขึ้น เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งสำหรับชาวชนบทเปรียบเทียบการอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ หรือในเมืองหลัก หรือการทำงานในต่างประเทศ แนวนโยบายการกระจายความเจริญจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และชนบท ซึ่งรัฐบาลกำลังสนับสนุนอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น จะต้องดำเนินนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเป้าหมาย (target groups) โดยเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไร้ที่ทำกิน กลุ่มแรงงานที่มีการศึกษาค่ำ กลุ่มผู้สูงอายุที่ฐานะยากจน หรือไม่มีผู้ดูแล เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาล สามารถดำเนินนโยบายปฏิรูประบบภาษีอากรที่จะช่วยแก้ไขความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ เช่น การปฏิรูปภาษีทรัพย์สิน และมรดก และการกระจายอำนาจทางการคลังไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น เป็นต้น

จากแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาความยากจนในชนบทของประเทศซึ่งตกอยู่ภายในวงจรแห่งความยากจน มีอุปสรรคต่าง ๆ เป็นเครื่องกีดขวางการดำเนินการพัฒนาประเทศเชื่อมโยงกันเป็นวงจรล้อมรอบอยู่ ได้แก่ การผลิตต่ำ รายได้น้อย มาตรฐานการครองชีพต่ำ การออมทรัพย์น้อย หรือไม่มีการออมทรัพย์เลย เงินทุนน้อย หรือไม่มีเงินทุนเลย ดังนั้นการพัฒนาประเทศจึงต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการในอันที่จะนำประเทศให้หลุดพ้นออกมาจากการถูกปิดล้อมวงจรแห่งความยากจนนี้ ในการพัฒนาประเทศจึงต้องดำเนินการอย่างรัดกุม และต้องดำเนินการแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นให้ถูกจุด อุปสรรคขัดขวางที่สำคัญ คือ การค้อยการศึกษาของประชาชนในชนบทเป็นจุดที่สำคัญยิ่ง ที่จะต้องมุ่งเข้าไปขจัดให้หมดไปเป็นประการแรก อันหมายถึงการที่จะต้องมุ่งพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ นับว่ามีความสำคัญยิ่งในอันที่จะชักจูงให้กลไกต่าง ๆ ของขบวนการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปด้วยดี มี

ระเบียบแบบแผนที่แน่นอน นอกจากนี้ การสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพของคนยากจนในชนบทก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาให้มีขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายในการช่วยเหลือเงินทุนในการประกอบอาชีพแก่คนในชนบทในรูปเงินกู้ยืม ทั้งนี้เมื่อได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น จะเป็นการสร้างพลังที่ใช้ในการทำลยวงจรแห่งความยากจน เพื่อพาประเทศชาติหรือชุมชนในชนบทให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

2.2.2 ปัญหาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

การศึกษาวิจัยถึงปัญหาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่จะพบว่าได้ข้อสรุปเดียวกัน กล่าวคือ สภาพการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเหลื่อมล้ำกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายรายได้นอกภาคเกษตร ซึ่งหมายความว่ารายได้จากนอกการเกษตรนั้น เกษตรกรมีโอกาสในการหารายได้ประเภทนี้แตกต่างกัน จากการศึกษา ของกิติพงษ์ ฤทธิบุตร (2528) พบว่าการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ละประเภทมีความเหลื่อมล้ำมากน้อยต่างกัน โดยที่การกระจายรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนนั้น มีการกระจายที่ดีที่สุด กล่าวคือ มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าการกระจายรายได้ทุกประเภท และมีค่าการกระจายรายได้ประเภทอื่น ซึ่งได้แก่ รายได้จาก การเกษตร รายได้จากนอกการเกษตร และรายได้สุทธิของครัวเรือนนั้น มีการกระจายที่มีความเหลื่อมล้ำกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระจายรายได้ของ รายได้นอกการเกษตร มีการกระจายที่เหลื่อมล้ำกันมากที่สุด และมีค่าการกระจายที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันอย่างมากด้วย สำหรับการกระจายรายได้ที่มีความเหลื่อมล้ำกันมากเป็นอันดับรองลงมา ได้แก่ รายได้สุทธิและรายได้จากการเกษตรตามลำดับ

2.2.3 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร

การศึกษาวิจัยถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมหลายปัจจัย มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกร จากการศึกษาของสุริยา เผ่าจินดา (2534) พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจะมีระดับการศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ แม้จะเป็นในระดับประถมศึกษาก็ตาม เพราะการศึกษาจะเป็นพื้นฐานในการรับรู้ การรับการสื่อสาร อายุการเป็นสมาชิก เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

ที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกร เพราะการเป็นสมาชิกนานจะทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์ในการดำเนินงานของกลุ่มเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ดีกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสั้นกว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจะเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มมากกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะวัตถุประสงค์จะเป็นตัวชี้ทิศทางการปฏิบัติของสมาชิกกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมในกลุ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ กรณีมีส่วนร่วมในงานกลุ่มในที่นี้ หมายถึง การรวมตัวเป็นกลุ่ม ผู้ผลิต การรวมกันซื้อขายผลผลิต การร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมการผลิต การแสดงข้อคิดเห็นและนำข้อคิดเห็นมาอภิปรายร่วมกัน การเข้าร่วมประชุมสามัญประจำปี การร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อเกษตรกรมีความคิดเป็นส่วนรวม เกษตรกรจะมีกำลังใจในการผลิตในการทำงาน อันยังผลให้เกิดความสำเร็จของกลุ่มได้ในที่สุด เนื้อที่ถือครองก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรนั้น ทำได้ 2 วิธี คือ การเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูก และการเพิ่มผลผลิตต่อเนื้อที่ที่มีอยู่ ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นที่ยืนยันว่าเนื้อที่ถือครองยิ่งมาก ก็ยิ่งทำให้ผลผลิตสูง ทำให้เศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้น อันเป็นผลนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

2.2.4 ผลตอบแทนและจำนวนเงินที่ให้ผู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจน

การศึกษาวิจัยผลตอบแทนและจำนวนเงินให้ผู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพของครัวเรือนยากจนจากการศึกษาของ ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 5 ลำปาง (2530) พบว่า ผลตอบแทนและจำนวนเงินที่ให้ผู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ของครัวเรือนยากจนใน 9 จังหวัดภาคเหนือ ตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน จะเห็นได้ว่าการผู้ยืมเงินเพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทางการเกษตร ส่วนใหญ่แล้ว จะมีครัวเรือนยากจนที่ประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนยากจนที่ไม่ประสบความสำเร็จ ยกเว้น อาชีพเลี้ยงปลา เนื่องมาจากการเลี้ยงปลาในช่วงที่กำลังศึกษาประสบปัญหาน้ำท่วมบ่อเลี้ยงปลา ทำความเสียหายให้กับผู้เลี้ยงปลา จึงเป็นเหตุให้การประกอบอาชีพเลี้ยงปลาตาม โครงการนี้ไม่ประสบความสำเร็จได้แก่ ภัยธรรมชาติ ระยะเวลาที่ผู้ยืมเงินน้อยกว่าระยะเวลาที่พืชผลให้ผลผลิต ผู้ยืมเงินนำเงินเพียงบางส่วนเท่านั้นไปลงทุนในการประกอบอาชีพนั้น ๆ และนำเงินอีกส่วนหนึ่งไปใช้ใน

กิจกรรมอื่นใดที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเป้าหมาย และผู้ที่กู้ยืมเงินไปลงทุนแล้ว
ไม่ยอมขายผลผลิตภายในระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน

2.3 ระเบียบวิธีการศึกษา

2.3.1 แบบจำลอง

ในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาคาวมยากจนในจังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้นำแนวความคิดและทฤษฎีข้างต้นมากำหนดประเด็นในการศึกษา เพื่อหาคำตอบว่ามีปัจจัยอะไรบ้างทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ร่วมในโครงการเป็นอย่างไรและด้านใดบ้างที่ส่งผลหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ประกอบกับการทบทวนผลงานที่เกี่ยวข้องปรากฏว่ายังไม่มีการศึกษาถึงปัจจัยบางปัจจัยที่ผู้ศึกษาคาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของครัวเรือนยากจน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาที่แตกต่างจากผู้อื่นที่ได้ศึกษามา คือ ได้นำเป้าหมายของโครงการเป็นหลักในการวัดความสำเร็จและไม่สำเร็จของครัวเรือนยากจนตามโครงการแก้ไขปัญหาคาวมยากจน (กข.คจ) กล่าวคือ ครัวเรือนยากจนจะประสบความสำเร็จจะต้องมีรายได้จากการกู้ยืมเงินจากโครงการไปประกอบอาชีพต่าง ๆ แล้วมีรายได้เพิ่มขึ้นจากปีที่ 1 จำนวน 5,000 บาท เป็นจำนวน 9,000 บาท ในปีที่ 2 จำนวน 12,000 บาท ในปีที่ 3 และจำนวน 15,000 บาท ในปีที่ 4 ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การวัดผลของครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2538 ดังนั้นการศึกษานี้ ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จของครัวเรือนยากจนภายใต้โครงการ กข.คจ กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้จากการกู้ยืมเงินจากโครงการ กข.คจ ไปประกอบอาชีพ แล้วทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นจากปีที่ 1 จำนวน 5,000 บาท เป็นจำนวน 9,000 บาท ในปีที่ 2 จำนวน 12,000 บาท ในปีที่ 3 และจำนวน 15,000 บาท ในปีที่ 4 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อ 25 ซึ่งเป็นการวัดเรื่องรายได้ของครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการ กข.คจ ที่กล่าวไว้ข้างต้น ส่วนตัวแปรอิสระ หรือปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ ได้แก่ จำนวนคนที่ใช้แรงงานในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการปี จำนวนเงินที่กู้ยืมจากโครงการ กข.คจ รายได้จากการใช้เงินกู้ยืมลงทุนในอาชีพนั้น ๆ ระยะเวลาตั้งแต่ได้รับเงินยืมจากโครงการ กข.คจ รายได้จากการใช้เงินกู้ยืมลงทุนในอาชีพนั้น ๆ ระยะเวลาตั้งแต่ได้รับเงินยืมจากโครงการ กข.คจ จนถึงค้าขาย

ผลผลิตได้ สัดส่วนของรายจ่ายต่อรายได้ของครัวเรือน/เดือน และประเภทของอาชีพที่กู้ยืมเงินไปลงทุน

นอกจากการนำเอาปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้ของครัวเรือนยากจนมาทดสอบ เพื่อหาความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการดำเนินงาน โครงการแล้ว ยังได้ศึกษาถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานว่ามีส่วนทำให้การดำเนินงานของครัวเรือนยากจนประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการสัมภาษณ์คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงาน

2.3.2 สมมติฐานในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ต้องการจะศึกษาถึงความสำเร็จของครัวเรือนยากจนว่าบรรลุตามเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยจะตรวจสอบปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของครัวเรือนยากจน โดยตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. ครัวเรือนยากจนที่มีจำนวนคนที่ใช้แรงงานในครัวเรือนมาก จะประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนยากจนที่มีจำนวนคนที่ใช้แรงงานในครัวเรือนน้อย
2. ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่อปีของครัวเรือนก่อนเข้าร่วม โครงการมาก จะประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ของครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการน้อย
3. ครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมเงินจาก โครงการ กข.คจ. มาก จะประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมเงินจากโครงการ กข.คจ. น้อย
4. ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้จากการใช้เงินที่กู้ยืมลงทุนในอาชีพนั้น ๆ มาก จะประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนยากจนที่มีรายได้จากการใช้เงินที่กู้ยืมลงทุนในอาชีพนั้น ๆ น้อย
5. ครัวเรือนยากจนที่มีระยะเวลาตั้งแต่ได้รับเงินยืมจากโครงการ กข.คจ จนถึงขายผลผลิตได้ใช้ระยะเวลายาว จะประสบความสำเร็จมากกว่าครัวเรือนยากจนที่มีระยะเวลาตั้งแต่ได้รับเงินยืมจากโครงการ กข.คจ จนถึงขายผลผลิตได้ใช้ระยะเวลาสั้น

6. คริวเรือนยาจนที่มีสัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ต่ำ จะประสบความสำเร็จมากกว่า
คริวเรือนยาจนที่มีสัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้สูง

นอกจากนั้น ตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จของคริวเรือนยาจนในโครงการ
นี้ แต่ยังไม่ทราบทิศทางความสัมพันธ์ที่แน่นอน แต่น่าที่จะมีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ การคัด
เลือกอาชีพ เช่น อาชีพค้าขายของเก่า อาชีพค้าขายของชำเคลื่อนที่ น่าจะทำรายได้ให้คริวเรือน
ยาจนได้มาก จำนวนรอบของการใช้เงินทุนที่กู้ยืมเงินมาประกอบอาชีพ เช่น กู้ยืมเงินทุนไปทำ
การเพาะปลูกพืชระยะสั้น สามารถทำเงินทุนที่กู้ยืมมาหมุนเวียนได้จำนวนรอบมากกว่า น่าจะ
ทำให้เกิดรายได้มากกว่า การกู้ยืมเงินไปทำการเกษตรระยะยาว หรือการเลี้ยงสัตว์ที่ต้องใช้เวลา
นาน จึงจะขายผลผลิตได้ เช่น อาชีพเลี้ยงโค เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจัยเรื่องระดับการศึกษาของ
คริวเรือนยาจน และประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงาน น่าจะมีผลต่อความสำเร็จ
ของคริวเรือนยาจนภายใต้โครงการดังกล่าว

2.2.3 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาโดยการที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ว่า
ปัจจัยต่าง ๆ จะสามารถอธิบายความสำเร็จของโครงการได้มากน้อยเพียงใด จะทดสอบโดยใช้
ไคสแควร์ (Chi - Square technique)

2.2.4 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน
ในจังหวัดลำพูน ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จะประกอบไปด้วยข้อมูลจากหมู่บ้านและข้อมูล
จากหน่วยคริวเรือน โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมายประกอบไปด้วย

- (1) หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1, 2 และ 3 ที่ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมายใน
ปี 2536 ของจังหวัดลำพูน จำนวน 9 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านในอำเภอเมืองลำพูน 2 หมู่
บ้าน อำเภอป่าซาง 1 หมู่บ้าน อำเภอบ้านโฮ่ง 1 หมู่บ้าน อำเภอแม่ทา 1 หมู่บ้าน อำเภอลี้ 2 หมู่
บ้าน อำเภอทุ่งหัวช้าง 1 หมู่บ้าน และอำเภอบ้านธิ 1 หมู่บ้าน

(2) ครั้วเรือนยากจนในหมู่บ้านเป้าหมายที่ได้รับเงินยืมจากโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน ปีงบประมาณ 2536 จำนวน 324 ครั้วเรือน ประกอบด้วยครั้วเรือนในอำเภอเมืองลำพูน 33 ครั้วเรือน อำเภอป่าซาง 18 ครั้วเรือน อำเภอบ้านโฮ่ง 70 ครั้วเรือน อำเภอแม่ทา 24 ครั้วเรือน อำเภอดี้ 84 ครั้วเรือน อำเภอทุ่งหัวช้าง 40 ครั้วเรือน และอำเภอบ้านธิ 55 ครั้วเรือน

(3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน ปี 2536 ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จำนวน 81 คน ประกอบด้วยเป็นกรรมการหมู่บ้าน 20 คน กรรมการสภาตำบล 45 คน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ 16 คน

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการเก็บข้อมูลจากทุกหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ในปี 2536 รวม 9 หมู่บ้าน เลือกตัวอย่างในการศึกษา 5 กลุ่ม คือ

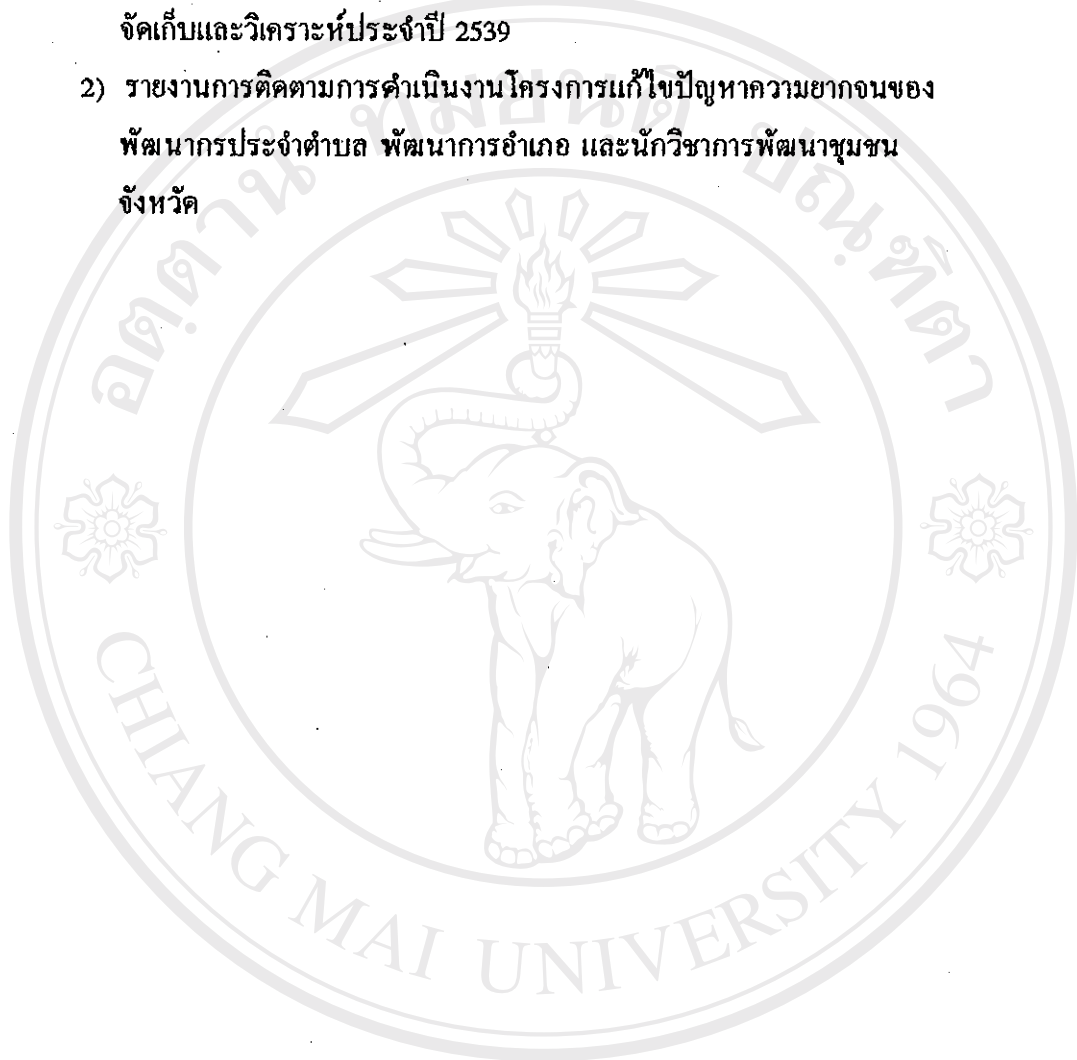
(1) พัฒนาการอำเภอ	7 คน
(2) พัฒนาการ	9 คน
(3) กรรมการสภาตำบล (กสต.)	45 คน
(4) กรรมการหมู่บ้าน (กม.)	20 คน
(5) หัวหน้าครั้วเรือนเป้าหมาย	324 คน

การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ เลือกบุคคลที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการในกลุ่มนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามความเป็นจริงและชัดเจนที่สุด ส่วนหัวหน้าครั้วเรือนยากจนใช้วิธีเก็บตัวอย่างจริงทุกคน

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลจำนวน 4 ชุด
  - 1) แบบสรุป จปฐ.1 เก็บจากหัวหน้าครั้วเรือนยากจนที่ได้รับเงินยืมจากโครงการ
  - 2) แบบ จปฐ.3 เป็นข้อมูลสรุปภาพรวมด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย
  - 3) แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการจำนวน 2 ชุด สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ หัวหน้าครั้วเรือนเป้าหมายและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ (กสต. กม. และเจ้าหน้าที่ของรัฐ)

- (2) ข้อมูลทุติยภูมิประกอบด้วยข้อมูลจำนวน 2 ชุด
- 1) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กรข.2ค) ที่ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท จัดเก็บและวิเคราะห์ประจำปี 2539
  - 2) รายงานการติดตามการดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ พัฒนาการประจำตำบล พัฒนาการอำเภอ และนักวิชาการพัฒนาชุมชน จังหวัด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved